

Kommentar

Af Inge Skovgaard-Petersen

Tyve år efter Tværfaglige vikingetidsstudier

Med denne Dumas'ske titel benytter jeg lejligheden til at kaste et vue over de sidste tyve års vikingeforskning. Når jeg har valgt at dække så langt et tidsspand har det en ganske privat forklaring: i 1971 skrev jeg en afhandling i *Historisk Tidsskrift*: »Vikingerne i den nyere forskning«. Da jeg i 1991 blev bedt om at skrive om et vikingemne var det fristende, ikke at videreføre oversigten for det ville sprænge rammerne, men på enkelte områder at kommentere nyere studier ved hjælp af gode kolleger indsats. Anledningen til nærværende artikel er, at der nu i ti år har været afholdt tværfaglige vikingesymposier ved universiteterne Odense, Aarhus og København samt i 1990 i Kiel.¹

Da jeg i 1971 skrev den nævnte forskningsoversigt tilføjede jeg nogle refleksioner over metodiske problemer: – forskningsfeltet kaldes på flere fag, især arkæologi, historie og filologi, herunder specielt stednavneforskning og runologi. Det var nødvendigt at være sig fagenes udsagnsbegrænsning bevidst. Det var ikke første gang, at disse fag blev kombineret, men det er i de sidste årtier blevet endnu mere almindeligt at samle forskellige faggrupper i symposier, konferencer, kongresser eller »netværk«. Interessen for metodiske problemer i det tværfaglige samarbejde er derfor ikke blevet mindre, tværtimod. Er det lykkedes at nå videre gennem samarbejdet?

Først nogle linier om forskningssituationen i almindelighed. Derefter kommenteres vikingesymposierne.

For tyve år siden var det naturligt at begynde udefra: vikingernes færden i vest og

øst² men det, der virkelig tvang fagene sammen, var de nye byudgravninger: herhjemme var det Aarhus Sønder vold, Ribe-udgravningerne og uden for det nuværende Danmark Lund og selvfølgelig Hedeby – alt sammen inspireret af de store opdagelser som 2. verdenskrigs udbombninger af europæiske byer havde medført. Tiden omkring år 800 syntes at angive begyndelsen på det, der blev de nordiske byer. Hvad der fremkaldte disse bykim var, såvidt jeg kunne se, opsvinget i den internationale fjernhandel, medens andre hæftede sig ved centralfunktionen, idet både den begyndende rigsdannelse og den kristne mission kunne føres tilbage til dette tidspunkt. Selv prøvede jeg at knytte disse tråde sammen i afsnittet om oldtid og vikingetid i »Gyldendals Danmarkshistorie« I, 1977, samme år som Det nordiske historikermøde havde urbaniseringen på sit program.³ Her valgte de nordiske lande forskellige udgangspunkter for processens start.

Uden at historikerne i almindelighed var klar over det, var der imidlertid dukket en anden faktor op. Allerede i 1960-erne havde C.-J. Becker ved store udgravninger i Vestjylland gjort opmærksom på, at der kunne påvises en regelmæssig omflytning af en landsby i keltisk og tidlig romersk jernalder. I 70-erne fik Grøntoft efterfølgere⁴ kulminerende med Steen Hvass' påvisning af en kontinuitet i landsbybebyggelsen i Vorbasse fra romertid og til årtusindskiftet, da landsbyen fandt sin blivende plads, hvor den ligger den dag i dag.

1. Foredragene fra hvert års symposium er trykt året efter af forlaget hikuin og Afdeling for Midaldalderarkæologi, Aarhus.

2. Else Roesdahl har samlet vikingefærd uden for Norden i bogen »Vikingerne verden«, 1987.

3. »Urbaniseringsprocessen« i Norden I–III, ed. G. Authen Blom, Oslo 1977.

4. C. J. Becker: Frudeisenzeitliche Dörfer bei Grøntoft, West Jutland. Acta Archaeologica XLII, 1971. S. Hvass: Vorbasse. The Development of a settlement through the first millennium AD. Journal of Danish Archaeology vol 2, 1983.

Bortset fra den overraskende omflytning, der også har betydning for stednavneforskningen fordi mange landsbynavne må gå tilbage til det første årtusind af vor tidsregning og altså må betegne en bygd snarere end en by, betyder disse arkæologiske landvindinger en fornyet opmærksomhed om det danske hovederhverv. Der opstod en mulighed for at trænge dybere ind i den danske befolknings livsgrundlag og de omskiftelser, som markeres i de skiftende landsbyers størrelse og tilknytning, snart til kvægavl, snart til agerbrug.⁵

»Den vandrende landsby« er naturligvis ikke den eneste nøgle til vort kendskab til jernalderen og vikingetiden – man mærke sig at den stationære landsby synes at gå tilbage til det 10. årh, d.v.s. samtidig med rigsdannelsen og kirkens etablering. Stabiliteten bevirker, at der frivilligt eller ufrivilligt bliver mulighed for overførsler fra de enkelte gårde til større enheder, der så kunne befæste og udbygge sin magt.

De skriftlige kilders vidnesbyrd har fået ny betydning. Ansgars mission i 800-tallet, forholdet til Tyskland og et fast kongedømme, der hævdede sin magt over hele det middelalderlige Danmark, er kommet ind i en ny sammenhæng. Enkelte personnavne på konger og dronninger og datering af store arkæologiske monumenter fra Danevirke til Trelleborgene hjælper os til at befolke og dramatisere vikingetidens scene. De mange ukendte navne på runestenene fra 10.–11. årh. kan fortælle om sociale forhold.⁶

Et enkelt eksempel kan belyse værdien af samarbejdet mellem to fag, arkæologi og historie: studiet af Trelleborgene. Til Poul Nørlunds monumentale publicering af det sjællandske Trelleborg kom i 1977 Olaf Olsens, Else Roesdahls og Holger Smidts udgivelse og kommentering af de store udgravninger ved Fyrkat. Selvom Aggersborg først har fået

en egentlig publikation i 1985⁷ og kun ganske få fund er gjort ved Nonnebakken i Odense, er der brikker nok til ved hjælp af den systematiske dendrokronologi, i dette tilfælde udnyttet af Tage E. Christiansen, Niels Bonde og Kjeld Christensen, til at tidsfæste Trelleborg til vinteren 980–81⁸ og de andre borge til samme tid. Hermed kan vi knytte arkæologiske fund sammen med gammelkendt, skriftlig overleveret, historisk viden om Harald Blåtands og Sven Tveskægs regering, borgerkrigen mellem dem og Haralds død i Jomsborg og begravelse i Roskilde. Men om trelleborgene har været et led i Haralds rigssamling eller i Svends oprør afhænger igen af dateringen for Harald Blåtands død.

De tværfaglige vikingesymposier

Med dette overblik over forskningssituationen i 80-erne i almindelighed vender vi os til de tværfaglige symposier. På trods af vikingestudiernes indbyggede tværfaglighed synes fagfolk at udvise stor forsigtighed, når det gælder deres eget fag, men kaster sig dristigt ud i fortolkninger af de andre discipliner. Når metoden består i koordinering, kan man håbe på fremskridt i den interfaglige forståelse. Er det sket ?

Det første indlæg fra 1981 rammer lige ned i det opstillede problem. I Odense talte Gillian Fellows Jensen, Niels Lund og Torben Kisbye om vikingebosættelsen i England. I det store og hele var det især fagene filologi og historie der blev dyrket, men de blev behandlet både empirisk og teoretisk. Det gamle stridspunkt, betydningen af de nordiske stednavne blev uddybet. Det virker overbevisende at omhyggelige geologiske udforskninger af de pågældende områder giver nye forklaringer på nordiske stednavne, at skellet mellem angelsk og nordisk er mindre end før antaget – for eksempel kan throp og torp let

5. Se Lotte Hedeager og Erland Porsmose i *Det danske landbrugs historie I*, 1988.

6. Niels Lund og Kai Hørby: *Samfundet i vikingetid og middelalder 800–1500*. Dansk social historie, 2, 1980.

7. *Aggersborg i tusind år*. Ed. Roar Skovmand, 1985.

8. *Årbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie*, 1984.

forveksles – men at det ikke skyldes, at man kan se helt væk fra skandinaviske træk har Kisbye begrundet: forholdet mellem de to sprog er, som Otto Jespersen har sagt det: som et stykke sukker i en kop te: når sukkeret helt er opløst, kan man ikke mere sige hvad der er te og hvad der sukker, men i overensstemmelse med den ældre teori understreger han, at den stærke påvirkning af dagligsproget, i de områder hvor den dansk-norske påvirkning har været størst, kun kan skyldes en betragtelig indvandring, militær som civil i England fra Skandinavien. At substratet naturligvis altid har været anglo-saksisk er en selvfølge.

Med det andet symposium i Aarhus i 1982 bevægede man sig langsomt fra England til Danmark. Ole Fenger gav i en oversigt over »Danelag og danerloven« en nyttig vejledning i spørgsmålet om man kan bruge Knud den Stores engelske lovgivning til oplysning om danske love før landskabslovenes tilblivelse omkring år 1200. Johannes Steenstrup har foretaget dette kunstgreb uden at tage hensyn til, hvad der vitterligt vides om Danmark i perioden 1000–1200. Fenger gør opmærksom på at man ikke kan vente en jævn i retsudvikling, når der iøvrigt kan påvises meget væsentlige ændringer i det danske samfund i den tid. Samtidig har Fenger understreget ligheden mellem Knuds og de angelsaksiskes lovgivning. Niels Lund talte om »Lid og leding«, den private vikingetog overfor det statslige flådeopbud. Trods væsentlige ligheder i opbygningen af disse to institutioner – anføreren af et lid (= hird) hedder i de nordiske lande »drot«, et ord der senere bruges som synonymt med konge – kan man ikke regne ledingsflåden som redskabet for erobringen af England. Ledingen var, fra den tid vi har kendskab til den, opbudt over hele landet og havde begrænsede opgaver. Endelig er vi helt hjemme med Else Roesdahls »Fra vikingegrav til Valhal«. Forestillingerne stammer fra den nordiske mytologi, som islændingene har overleveret den, de her benyttede eksempler på fornemme grave især er danske. Forskelle mellem mytologi og fundene sættes i forbindelse med danske og norske forhold, for eksempel omtales hjelm og

brynje som fast tilbehør i norsk-islandske skjaledekvad, hvorimod disse ting aldrig er fundet i danske ryttergrave. – Her kunne der nok findes andre forklaringer end netop nationale.

Som man ser, er det vanskeligt at finde den røde tråd i netop dette symposium. Tre interessante og hver for sig tværfaglige foredrag mangler det enhedspræg, der fandtes i det første symposium. Muligheden for at lære af hinanden er reduceret til det helt almene. Alligevel bør det noteres, at tre forskellige fag er repræsenteret. Det samme kan ikke siges om det tredje symposium, der blev afholdt i København. Richard M. Bailey og James Lang holdt arkæologiske foredrag om vikingetidens kontakter på de britiske øer. Else Roesdahls »Aggersborgproblemer« var derimod ikke rent arkæologiske, men inddrog alle Trelleborgenes funktion – som udgravningerne kan afsløre – og deres formål. Aggersborg skulle have sin specielle opgave, opsyn med Limfjordssejladsen og den daværende forbindelse til Norge. Derved skulle netop denne borg være garnison for kongens private »lid«, »en afløser for lidt ældre ballistisk-russiske togter og en art forløber for de lidt senere Englandstogter;« – i betragtning af at man ikke en gang ved om denne borg blev færdigbygget, forekommer det dristigt at tillægge Aggersborg specielle opgaver i en tid, da kongemagten måtte værge sig mod landets indvånere.

Ved det fjerde vikingesymposium i Odense 1985 var der heller ingen sammenhæng mellem de tre foredrag, så interessante og »tværfaglige« de iøvrigt var. Når Gert Krautzer skrev om »Die Meerweiber« var både filologi og religionshistorie involveret, for såvidt som den rige nordiske havfruetradition har klare forudsætninger i den tidligt middelalderlige »Physiologus«. Dette værk har tydelige moralske tendenser, men havfruemotivet udvikler sig selvstændigt i pikante detaljer. Derimod var R. I. Pages foredrag om »Runic links across the North Sea« rent filologisk, men særdeles nyttigt for vikingetidsforskningen. Endelig tog Tore S. Nyberg sig af »Nordiske territorialinddelinger«. Det påstås vel ikke at disse institutioner alle går tilbage til

vikingetiden bortset fra syssel-inddelingen, der sættes i forbindelse med Jelling-dynastiet – hvor efter min mening herredsinddelingen, der anses for yngre end sysler snarere hører hjemme, men at overordnede inddelinger peger på en eller anden form for centralmagt kan ikke nægtes. Det ville være spændende, men måske nok hasarderet at søge bag om vikingetiden. Den boinddeling, der kan spores i Nordjylland, med klare paralleller til Sverige må være ældre end syslerne. En tredeling, som foreslået af Nyberg, markeret af landsbyer med navnet Husby, af trelleborge og sysselinddeling, kræver bedre datering og identificering end der foreløbig er for hånden.

Til gengæld må det siges at foredragene fra vikingesymposiet i Aarhus 1986, så forskellige de end er, klart holder sig til vikingetiden, ja, i Stig Jensens »Det ældste Ribe – og vikingetidens begyndelse« netop tager periodeafgrænsningen op. Hvor man før i tiden lod vikingetiden begynde med nordboers angreb på England i slutningen af det 8. årh. og helst ville sætte grænsen mellem forhistorie og almindelig historie ved år 800, har Ribeudgravningerne tvunget os 100 år tilbage. Både møntfundene, de såkaldte sceattas, og dendrokronologiske dateringer er sikre kendetegn på en urban bebyggelse fra begyndelsen af 700-tallet. Stig Jensen gør rede for forløbet, der længe kun omfattede den tidligste tid frem til ca. 760 men nu efter nye fund af både bebyggelse- og grave sikrer en ubrudt kontinuitet fra bygrundlæggelsen og efter en flytning til syd for Ribe å-delta ca. 1100 frem til det nutidige Ribe. I parentes bemærket kan man undre sig over, at arkæologerne stadig skelner mellem det før-vikingetids og vikingetids Ribe. Forklaringen må vel søges dels i troskab over for etablerede tidsgrænser, dels i opfattelsen af vikingebegrebet.

Man skulle tro at Peter Sawyer slet ikke havde lagt mærke til den nævnte ændring i periodeafgrænsningen at dømme efter hans bidrag til symposiet: »The Christianisation of Scandinavia«. Det ville være uretfærdigt i betragtning af at han allerede da må have været i gang med sit bind af Gyldendal og Politikens Danmarks historie, hvor han netop lader

vikingetiden omfatte tiden fra 700 til 1050.⁹ Men i den herværende forbindelse er han ude i et andet ærinde. På grundlag af det gammelkendte materiale, Ansgars levned og Adam af Bremen har han fæstnet sig ved de mange tegn på hedenskabets overlevelse: det var en langsom proces at kristne Norden, det var ikke gjort med at Harald Blåtand erklærede at nu var danerne kristnede. Det er ganske givet en sund indstilling, men den kan også virke den anden vej: hedenskabet forudsætter kristendommen, for nu at udtrykke det paradoksalt. Man kan ikke, som det så ofte er gjort, operere med at Ansgars budskab faldt på stengrund. Thorshamre og Thor-indskrifter på runesten fra 9.–11.årh. tyder på en religionsmodsatning i hele vikingetiden.

Også det tredje foredrag er et forsøg på at vriste ny viden af kendt materiale, nemlig runestenene. Birgit Sawyer forsøger i »Vad sager runinskrifterna om arv och agande?« at bruge de lakoniske indskrifter til at fortælle noget om ejendomsforhold. Et par indskrifter taler direkte om overdragelse af gods, eventuelt i form af arv. Hvad der særlig har fanget foredragsholderen er de indskrifter, der omtaler kvinder. På grundlag af slægtskabsforholdene udkaster hun en teori om kvindelig arvefølge, der ikke uden videre kan afvises. Hvor meget der tilkom kvinderne og hvordan forholdet mellem de på stenen nævnte parter og de slægter man ivoerigt må anse som arveberettigede kan ikke slutes af de kortfattede tekster. Men selvom man tøver med at anse runeindskrifter i almindelighed som arvedokumenter på det her foreliggende grundlag, er det ganske klart, at der er muligheder i Birgit Sawyers måde at udnytte materialet – blandt andet føler man sig overbevist om at centralmagts indblanding i formueoverdragelsen (bøder, testamenter og konfiskationer) i sen vikingetid og i middelalderen måtte støde sammen med odelen, slægtens hævvelse af gamle rettigheder og kunne være baggrunden for, at man i runer på sten gjorde rede på slægtskabet.

I det sjette vikingesymposium i Køben-

9. Peter Sawyer: Da Danmark blev Danmark. Danmarks historie III, 1988.

havn i 1987 er der bortset fra en kort meddelelse om de spændende fund i Lejre to foredrag, der inddrager to norrøne bebyggelser, der hidtil ikke, hverken i forbindelse med disse vikingesymposier eller i anden dansk sammenhæng har været genstand for synderlig opmærksomhed, nemlig Færøerne og Shetland. Ifølge det første: »Landnamet på Færøerne« af Simun V. Arge tyder nye fund på, at den første stabile bebyggelse på øerne er sket i 900-tallet. Eventuelle irske ophold synes ikke at have været langvarige eller særlig omfattende – de irske genstande kan endog være medført af skandinaver, der efter de islandske forhold at dømme ofte først prøvede deres lykke på de britiske øer. Da nordboerne, vel fortrinsvis nordmænd, slog sig ned, kombinerede de norske med færøske livsforhold, præget af mangelen på træ og rigdommen på fisk, fugle og græs til får.

På Shetland er der derimod klare spor af ældre bebyggelse, før vikingerne kom, at dømme efter Lindsay J. Macgregors foredrag. »Norse Settlement in Shetland: A case study«. De topografiske forhold har bestemt hvor, der er godt at bo. Men nordboerne udvidede den ældste bebyggelse med mere udsatte bopladser hvorfra der kunne drives havfiskeri. De overvågende tårne, »brochs« fra piktisk tid kan stadig ses, men den dertil hørende bosættelse må være dækket af den norrøne, ligesom man tænker sig, at piktiske agerbrug er overtaget af nordmændene. Det afgørende argument for denne opfattelse er stednavnematerialet, der næsten udelukkende er vestnordisk. Det næste vikingesymposium Odense 1988 fortsatte linien fra det forrige: efter en generel rapport om kongemagt i Danmark blev nye geografiske områder lagt under lup: Nordnorge og Irland.

Olaf Olsen femdrager hovedelementerne i kongedømmet i vikingetiden: mange personer blev omtalt som konger uden at være herrer over mere end det skib de styrede, som det er sagt af Peter Sawyer. De konger, der havde fremtiden for sig, måtte også have et territorium at råde over og man tillagde dem evner som religiøse ledere og beskyttere af deres folk. Dertil støttede han sig på sin livvagt og – hvornår det så end begyndte – på muligheden

for at udskrive mænd til større militære udgaver. Før det kom så vidt, har man muligvis haft småkonger i dele af landet, men allerede i begyndelsen af vikingetiden viser Danevirke og sandsynligvis Ribe, at der i den sydvestlige del af Danmark har eksisteret en magt, der overgik de andre. Kanhavekanalen på Samsø og skibsbyggeriet peger på herredømmet over de danske farvande som det egentlige grundlag for den ældste danske kongemagt. Herimod må det anføres at sørøveriet, der må være et tegn på et svagt herredømme over farvandene, var en plage som både Rimbert og Adam af Bremen stønner over. Også den ældste søret hævder, at skibe først kunne regne med kongelig beskyttelse – som man betalte for – når man var kommet i havn i byerne. Spørgsmålet er om man ikke i højere grad end det hidtil er gjort skal operere med en primitiv form for feudalisme, hvor særlige muligheder for magtudøvelse befæstede et dynasti i forhold til de andre.

I Nordnorge helt oppe i Hålogaland kaldte Ottar sig over for den engelske kong Alfred som den norske høvding der boede nordligst med samer og bjarmer – hvis sprog ligner hinanden som naboer. Olav Sverre Johansen er arkæolog og har foretaget udgravning på disse kanter. Koordineringen af fundene og den ganske fyldige rejseberetning Ottar har givet kaster et fascinerende lys over et vikingeliv, der måske også giver en begrundelse for vikingernes færden i udlandet: Ottar oppebærer lokale varer, f.eks. hvalrostand og mange slags skind fra nomaderne i Finmarken, som han havde underlagt sig. Ifølge den berømte rejseskildring har hans »handel« mere haft karakter af en gaveudveksling. Selv sad Ottar på sin gård, som Johansen har søgt at identificere med de større bebyggelsestømer i området.

Den sidste artikel i dette hefte om vikingerne i Dublin, inddrager et helt nyt aspekt i vikingestudierne, nemlig de vanskeligheder ikke mindst arkæologiske udgravninger i bebyggede områder står over for. En kort beskrivelse af lokale kræfters samarbejde for at skaffe så megen viden som muligt og bevare de materielle resultater i kamp mod bystyre og økonomiske interesser er ikke alene en suc-

ceshistorie, men også en påmindelse om tilfældighedernes spil i arkæologisk og historisk forskning.

De to sidste hefter med vikingesymposier er helliget bestemte områder: det ottende behandler vikinger i Rusland, det niende Slesvig-Holsten.

Man mærker med det samme at Knud Jordals bidrag »Vikingetiden i moderne sovjetisk forskning« er blevet til i en forvandlingsperiode. Der gøres et forsøg på at dele sol og vind lige i forholdet mellem skandinavisk og slavisk indflydelse, det vil sige at nordboernes tilstedeværelse anerkendes, materielt som »ideologisk«, men med en stadig understregning af at »Rus« – navnets etymologi er ikke forklaret – eksisterede før den skandinaviske indflydelse satte ind, byer var grundlagt og tidlige typer af statsdannelse forekom. Resultatet udtrykkes meget præcist: Vilhelm Thomsens »Det russiske riges grundlæggelse ved nordboerne« er forældet og afløst af en »objektiv antinormanisme«! At Thomsens berømte bog ikke havde helt så omfattende indholds betydning som titlen antyder, berettiger ikke til pure at afvise den, og at bruge betegnelser hvori ordet »anti« indgår kan aldrig være objektivt. Imidlertid har Jordal et andet forslag at byde på: han taler om at se hele området syd og øst for Østersøen for Det baltiske kulturelle økonomiske fællesskab i 8.–10. årh. – et vikingetids Comecon! – hvis forhold til Skandinavien skal belyses. Til sidst opstiller Knud Jordal en tidstavle, en periodisering, væsentlig på grundlag af de skriftelige kilder som ingen kan have noget imod – bortset fra at det baltiske i praksis er erstattet med russisk.

Det er naturligvis vigtigt at få at vide, hvordan man i hvert fald for få år siden så på det gamle nomanist-problem i Sovjetunionen, men bortset fra det historiografiske er der mere at hente i Gunnar Svanes »Vikingetidens nordiske låneord i russisk«, dels fordi ikke-russisk kyndige er overraskede over bredden af den skandinaviske påvirkning, der udover den sociale terminologi som Rahbek Schmidt påviste omfatter personnavne, stednavne – bl.a. ordet rus der »anskues som et sekundært nordisk lån med østersøfinsk mel-

lemled« – ord for handel, søfart og fra husindretningen. På den anden side har Svane ikke medtaget russiske låneord til nordisk; det er der eksempler på i Jordals artikel.

Forudsætningen for enhver kontakt mellem skandinaver og russere var først og fremmest sejlads på floderne. Ole Crumlin-Pedersen har i »Vikingernes »søvej« til Byzans« ved hjælp af flodsejladser rundt omkring i verden betonet værdien af lette både, der kunne bæres på vanskelige steder, blandt andet Dnjeprs berømte strømhviver. Han fremhæver den udspændte stammebåd som ideel til formålet. Den kendes i Sverige under navnet »esping« (fordi aspestammer har leveret materiale til den) og netop af den bådtype er der fundet stykker i et voldanlæg fra 1044 i Novgorod! Crumlin-Pedersen nævner andre typer, der har været brugt i Rusland hvoraf nogle sandsynligvis er nordiske, medens »espings« oprindelige hjemland ikke kan afgøres. – Endelig har Annette Lerche Trolle redegjort for de nye udgravninger ved Staraja Ladoga og på en ø i sumpene ved Novgorod. Dermed synes sagaernes Holmgård at være kommet for dagens lys og en meget vigtig brik i vikingernes historie i Østerled at være faldet på plads.

Det sidst udgivne hefte af de tværfaglige vikingesymposier er fra 1990. Det behandler et område, der aldrig har været ude af vikingeforskningens opmærksomhed. Her har tre arkæologer, to historikere, en palæobotaniker og en stednavneforsker undersøgt bosættelsen i den østlige del af Slesvig-Holsten og bekræftet de kendte vikingeforekomster, først og fremmest Danevirkes og Hedeby's afgørende betydning for områdets historie. På disse kanter finder man tanken om en udvandring til Britannien bekræftet og derved en baggrund for nyopdyrkning af jordene, nygrundlæggelse af landsbyer og etableringen af en international handelsrute; Hedeby grundlægges af en dansk konge, der udøver magt over større og større dele af Danmark med enen mellem Slien og Ejderen som udgangspunkt. Med Henning Unverhaus artikel, der samler de øvrige bidrag i heftet, er der lagt op til en diskussion af i hvor høj grad velkendte, skriftlige vidnesbyrd kan forenes med de arkæolo-

giske landvindinger til en ny syntese om, hvad der skete i de sidste århundreder før årtusindskiftet.

Konklusion

De ni tværfaglige vikingesymposier er i maj i år fulgt af et tiende hvis publikation vi kan vente til næste år. Som Kieler-heftet viste, lader det sig gøre ikke alene at samle artikler fra forskellige fag men også at samle dem i en historisk slutning. Det har hidtil manglet, idet den eneste form for samling er velkomsten til hvert enkelt symposium, der er aftrykt som forord i hefterne. De består væsentligt i en kort redegørelse for heftets indhold, even-

tuelt dets forudsætninger. Men den upretensløse fremtræden er ikke bare en dyd. Hvad man stadigvæk kunne ønske, er en opsamling af det fornyende i hvert symposium: har det været muligt at få fagene til at belyse hinanden? Som historiker savner man især overvejelser af de forskellige elementers sammenhæng og dynamikken i forløbet.

Uden at forklejne hverken de enkelte symposier eller de enkelte indlæg kunne man ønske at disse endages-seminarer med få indlæg og en diskussion, der ikke meddeles eftertiden, blev benyttet til at påvise det nye i dagens debat, at tværfagligheden har betydet ny viden, der kunne inddrages i kommende møder – eller for at sige det konkret: vikingerne ændrede sig i tiden fra det 8. til det 11. årh.